

KIRÁLY PÉTER 100

TANULMÁNYKÖTET
KIRÁLY PÉTER TISZTELETÉRE II.

OPERA SLAVICA BUDAPESTINENSIA
SYMPOSIA SLAVICA

KIRÁLY PÉTER 100
TANULMÁNYKÖTET
KIRÁLY PÉTER TISZTELETÉRE II.

Szerkesztette
Császári Éva és Mária Imrichová

ELTE BTK
Szláv Filológiai Tanszék
Budapest, 2019

A KIADVÁNY TÁMOGATÓI
Szent Adalbert Közép-
és Kelet-Európa Kutatásokért Alapítvány

SZAKMAI LEKTOROK

Bańczerowski Janusz
Lukács István
Ivor Ripka
Marta Součková
Szabó Tünde
Zoltán András

MŰSZAKI SZERKESZTŐ ÉS TÖRDELEŐ
V4 Consulting Kft.

© Szerzők

A KIRÁLY PÉTER 100 nemzetközi tudományos
szlavisztikai konferencia hazai és külföldi előadói

Kiadja az ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék
Felelős kiadó a Szláv Filológiai Tanszék vezetője

Sorozatszerkesztő: Lukács István

A borítót tervezte: Sellyei Tamás Ottó

Nyomdai kivitelezés: Robinco Kft.

ISSN 1789-3976

ISBN 978-963-489-066-9

2. KÖTET TARTALOM

KULTÚRATUDOMÁNY

DZIEWOŃSKA-KISS DOROTA: Węgierskie kulinaria w książce Krzysztofa Vargi pt. <i>Gulasz z turula</i>	9
TEREZA HEJDOVÁ: K pravopisu díla Pavla Žídka <i>Jiří(ho) Spravovna</i>	20
HANA HRANCOVÁ: Maďarský prvok v prácach Anny Horákovvej-Gašparíkovej	28
PETER KÁŠA: Regionálne, národné a štátne (otázky formovania kolektívnych identít v Uhorsku v diele Pétera Királya)	37
IVANA KLABNÍKOVÁ: Zochovo slovo za slovenčinu a oravskí prívrženci	47
LEBOVICS VIKTÓRIA: Az ukrán szak újraindítása az elté-n a XX. század 60-as éveiben	55
LUKÁCSNÉ BAJZEK MÁRIA: Kossics József a muravidéki szlovén nyelvtani terminológia megteremtője	66
MENYHÁRT KRISZTINA: Illés próféta kultusza a bolgárok, a magyarok és a bolgárkertészek körében	76
KATARÍNA MIKULCOVÁ: Jazykový obraz chuťových vlastností slovenského vína	89
JANA PÁTKOVÁ: Stereotypy v zobrazování (národního) jazyka na příkladu obrozenského cestopisu J. M. Hurbana	100
PATRIK ŠENKÁR: Historizmus a život mikrospoločnosti vo vecnej spisbe nadlacksých Slovákov	111
ALŽBETA UHRINOVÁ: Prehľad slovenských lingvistických publikácií v Maďarsku v rokoch 1989 – 2016	125
VÁRNAI DOROTA: Polacy na Węgrzech. Kultura i język Denczan	136

IRODALOMTUDOMÁNY

- БУРА ИРИНА: Мотив ініціації у повісті докії гуменної «Не-
бесний змій»143
- MIROSLAVA GAVUROVÁ: Lúbostné a erotické motívy v nářečových
piesňových textoch z obce Fintice v regióne Šariš.....152
- AGNIESZKA JANIEC-NYITRAI: O tym, co niezbyt istnieje. relacje
temporalne w esejach podróżniczych z tomu *Wschód*
(2014) Andrzeja Stasiuka164
- ДЬЁРЬДЬ ЗОЛЪТАН ЁОЖА: Концепция Горького о разрушении
индивида и судьба «лишнего человека». на матери-
але повести «Жизнь ненужного человека»175
- ЮЛЯ ЮСИП-ЯКИМОВИЧ: Шляхи лінгвалізації акустичного
світу в слов'янських поетичних текстах епохи
літературного модернізму (кінець XIX –початку
XX ст.)188
- MILAN KENDRA: ‚V pravde ducha‘. Idea vlastenectva v nesko-
roromantickej poézii P. Országha199
- KISS SZEMÁN RÓBERT: Eszmei koncepciók alakváltozatai Ján
Kollár gondolkodásában. Hungarizmus – pánszláviz-
mus – csehszlovakizmus209
- KRYSTYNA KUZNIETSOVA: Kdo jsou ti Ukrajinci? Hledání iden-
tity a prolínání žánrů v románě Maxyma Dupeško *Prí-
běh důstojný celého jabloňového sadu*219
- OLGA MACÍČKOVÁ (SHYTOVA): Музичні образи в прозових
творax Гната Хоткевича «Галичанського періоду» ...229
- PAVOL MARKOVIČ: Národopisné a editorské aktivity Jána Kol-
lára v kontexte poetologických systémov klasicizmu
a romantizmu242
- MÉSZÁROS ANDOR: A csehszlovakizmus gondolatának nyelvi
alapjai252

NORA NAGYOVÁ – ZVONKO TANESKI: Téma národnej identity a prvky existencializmu v dráme Jordana Plevneša „R“ (dramatický sen so strieľaním do abecedy v 15 obrazoch)	261
OKSANA TYKHOVSKA: Archetypical imagery of beliefs and traditions connected with hunting in the frame of Carpathian Region	270
ANNA ZELENKOVÁ: Slovenská literatúra v koncepcii Jana Jakubca (celoživotný záujem o Jána Kollára)	281
Király Péter életrajza	290
Životopis Pétra Királya	293
Curriculum vitae of Péter Király	296
BOGDÁN ZSOMBOR: Bibliográfia	299

KOSSICS JÓZSEF A MURAVIDÉKI SZLOVÉN NYELVTANI TERMINOLÓGIA MEGTEREMTŐJE

LUKÁCSNÉ BAJZEK MÁRIA

*Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Szláv és Balti Filológiai Intézet, Szláv Filológiai Tanszék
bajzek.maria@btk.elte.hu*

Abstract: The Lutheran István Küzmics created the literary language of Prekmurje by his translation of the New Testament in the 18th century, which was used by Lutheran and later also Catholic writers. József Kossics improved this language as a Catholic priest by writing secular texts because he did not only write and translate Christian texts but also texts with historical, ethnographical topics and he adapted Hungarian grammar to the Slovenian language spoken in Prekmurje. He was the first person specialised in grammar, therefore, he had to create the terminology of grammar. He was criticized for his works and his critics believed that József Kossics wanted to Magyarize Slovenians in Prekmurje.

Keywords: Slovenians in Hungary, Slovenian literary language in Prekmurje, church and secular literature, grammar terminology, Imre Szalay's Hungarian grammar

A 18. században a muravidéki szlovének körében is megjelent az irodalmi nyelv iránti igény. Az első szlovén könyv megjelenése után több mint 150 évvel a muravidéki szlovének is kezükbe vehették első könyvüket, a Győri Katekizmus muravidéki szlovén nyelvű fordítását Franc Temlin által. A protestantizmus a Muravidéken már a 16. században is jelen volt, Lendva fontos központja volt a reformációnak, ahol iskolát működtettek, magyar nyelvű könyveket adtak ki. A század végén ebben a térségben talált menedéket Manlius János (Janž Mandelc) ljubljanaai nyomdász, akit a magyar nyomdatörténet is számon tart. A reformáció szelleme jelen volt, a muravidéki szlovének egy része elfogadta földesuraik vallását, és akkor is kitartott mellette, amikor a földesurak rekatolizáltak. Éppen üldöztetésük idején, a legnehezebb években készült Küzmics István Újtestamentum-fordítása, amellyel megteremtődtek a muravidéki irodalmi nyelv alapjai,

s ezt az evangélikus majd később a katolikus írók továbbfejlesztették és a 19. század végére elérte teljes funkcionalitását, hiszen ezen a nyelven újságokat adtak ki és magyar szépirodalmat is fordítottak.

A muravidéki szlovén nyelv fejlődéséhez jelentősen hozzájárult Kossics József (1788–1867), aki 1828-tól haláláig Felsőszölnökön volt lelkész. Kossics eltért a korábbi hagyománytól, hiszen a vallási témák helyett döntően világi témákkal foglalkozott. A *Magyarországi Vendus Tótokról* című írásában, amely 1828-ban a Tudományos Gyűjteményben is megjelent, részletesen bemutatta a muravidéki szlovének életét, nyelvét és hitéletét. *Kratki návuk vogrszkoga jezika* (A magyar nyelv rövid tana, 1833) címen lefordította Szalay Imre magyar nyelvтанát, amellyel hozzájárult a muravidéki szlovének képzéséhez, egyúttal pedig muravidéki szlovén nyelven megalkotta az alapvető nyelvészeti terminológiát, sőt, a fordításhoz rövid szótárt is készített. Nép- és nyelv-művelési céllal írta meg a *Zobriszani Szloven i Szlovenka med Múrov i Rábov* (A művelt szlovén férfi és nő a Mura és a Rába között, 1845-1848) című művet, valamint a kéziratban maradt és csak 1914-ben megjelentetett *Sztarine zseleznih ino szalaszkih Szlovenov* (A Vas és Zala megyei szlovének régiségei) című munkát. Fontos volt számára az is, hogy saját népét saját nyelvén ismertesse meg a magyar történelemmel. Ezt szolgálta a *Zgodbe vogerszkoga kralesztva* (A Magyar Királyság története, 1848) című munkája. Sokoldalú tevékenysége nagyfokú tájékozottsággal, nyelvi jártassággal párosult. Műveiben a muravidéki szlovén nyelvjárásból indult ki, de a terminológia igényessége miatt más forrásokból is merített, legfőképpen stájer szlovén és kaj-horvát szerzőktől, de számos új szót is alkotott. (BAJZEK 1994: 187–193)

Élete nagy részét Felsőszölnökön és a rábavidéki szlovének körében élte le. A kor meghatározó személyisége volt, megsziárdította a nyelvet, a szlovén emberekben tudatosította hovatartozásukat, tanította, nevelte őket. Božidar Raič nyelvész és publicista 1860-ban, amikor felkereste a magyarországi szlovéneket személyesen is találkozott vele. Meglett kora ellenére erősnek, egyenesnek, szívósnak és éles elméjűnek látta, aki szlovén nyelvű irodalmat olvas, műveli a népét. (RAIČ 1868: 61–62)

1833-ban Grazban Vasvármegye költségén *Kratki Návuk Vog-rszkoga Jezika za zacsetnike, vödani od goszpona Szalay Imrea na Vandalszka Vüszta prenesseni* címmel megjelent Szalay Imre *A magyar nyelvtudomány rövid foglalatja* című nyelvtanának fordítása. Mi készítette arra Kossics Józsefet, hogy a muravidéki szlovénekkal megismertesse a magyar nyelvtant? Miért nem írt muravidéki szlovén nyelvtant? Azért, mert a magyar Országgyűlés 1830-ban törvényben rögzítette, hogy 1834-től köztisztviselő pl. nemzeti-ségi iskola tanítója, kántor, jegyző csak az lehet majd, aki tud magyarul. Kossics ugyan sokat tett népe felemelkedéséért, műveléséért, de a Szalay-féle nyelvtan fordításáról nem maga döntött, a fordítást megrendelték tőle, hiszen a muravidéki szlovén mellett román, szlovák és szerb nyelvre (NYOMÁRKAY 1999: 335) is lefordították, kiadását pedig finanszírozták. Az említett fordítások szerkezete nagyon hasonló, bevezetőjükben a magyar nyelv ismeretének fontosságára hivatkoznak. A fordítás keletkezésekor a magyar nyelvnek már több grammatikája volt, erről Kossics is ír bevezetőjében, leszögezi azt is, hogy a muravidéki szlovének szerény pénztárcája miatt nem dönthetett kedvére abban, hogy mely magyar nyelvtant fordítsa le. Egy furcsa félmondatban arra is utal, hogy azok terjedelme a tapasztalatlan fordító képességeit meghaladná. Szalay Imre grammatikája mellett döntött azért is, mert ő a szombathelyi püspökség, Vasvármegye szülöttje volt. Kossics bevezetőjében ellenségeire is utalt, akikkel nem törődött, hiszen azok „úgy, mint sötétben a baglyok, jót és rosszat is huhogtak”. Hitt műve hasznosságában és a könyv használóit erről próbálta meggyőzni. A fordítást megelőző következő fejezetben, amelynek *A magyar nyelv tanulásának ösztönzése* címet adta, arról ír, hogy Isten akaratából a muravidéki szlovén népnek a magyar kormányzás alatt nincsen saját nemzeti vezetője, éppen ezért a déli határ mentén békésen, nyugodtan és dolgoosan kell élnie, kötelessége a királyságot védenie, rendelkezéseit betartania, annak hívő tagjaként saját boldogulásáról és tisztességéről gondoskodni, úgy, ahogy Jer. 29,7 szól: „És igyekezzetek a városnak jólétén, ...; mert annak jóléte lesz a ti jóléte-tek.” Valamivel később már Mózes 11,6-ból idéz: „Ímé e nép egy, s az egésznek egy a nyelve.”, amely idézettel azt kívánja megerő-

síteni, hogy egy királyságban egy nyelv uralkodjék. Majd azzal folytatja, hogy egy nép és egy közösség sem számíthat semmi jóra, ha idegen nyelvekkel fertőzött és átítatott. A törvényben rögzített követelményt, miszerint csak az tölthet majd be különböző hivatalokat, aki magyarul tud, azzal védi meg, hogy nem lehet észérvekkel tagadni Magyarországot, amelyben a muravidéki szlovének is élnek, azon jogát, hogy tőlük megkövetelje azt, hogy saját nyelvük mellett a magyart is megtanulják és ezáltal mindenki általános javát és boldogulását szolgálják. Az ország vezetői arra törekszenek, hogy Magyarországon mindenki tudjon magyarul beszélni. Kossics pedig a haza intelmeinek betartására szólít fel, mert különben „Jeruzsálem, Jeruzsálem! Ki megöled a prófétákat és megkövezed azokat, a kik te hozzád küldettek, hányszor akartam egybegyűjteni a te fiaidat, miképpen a tyúk egybegyűjti kis csirkéit szárnya alá; és te nem akartad.” Mát 23,37 dorgáló szavai hullnak a népre. A muravidéki szlovén népnek 1. illik és kötelessége tudni magyarul, továbbá 2. hasznos és szükséges 3. lehetséges és könnyű. Majd még egyszer felteszi a kérdést: Az ország, amelyben élünk Magyarország, és nekünk nem kellene magyarul tudnunk? A kérdés költői, hiszen nem ad rá választ, hanem megmagyarázza. Azzal, hogy a magyar nyelv tanulását ösztönzi, nem kíván senkiben sem gyűlöletet kelteni más élő nyelvek ellen és nem akarja saját népét anyanyelve elvetésére buzdítani, mert minden népnek saját családjával kell tartania, több különböző nyelv tudása módot nyit a közösség boldogulása és annak megőrzése számára. Minden embernek arra kell törekednie, hogy saját anyanyelve természetét megismerje, majd meg kell tanulnia azon emberek nyelvét, akikkel együtt él, mert a saját nyelv iránti elkötelezettség és az idegen nyelvek elvetése éppen olyan hiányosság, mintha az ember csak önmagát szeretné, mindenki mást maga körül pedig gyűlölné és semmire sem tartana. A szlovén ember a szlovént nem felejt el, de illendőség és kötelesség magyarul tudnia. Kossics még ennél is tovább megy, népét azzal szembesíti, hogy magyar földön él, magyar kenyérrel táplálkozik, magyar joggal védekezik, és mégsem tud magyarul, nem szégyelli magát? A hazát édesanyához hasonlítja és a negyedik parancsot betartására szólít fel: „Tisz-

teld apádat és anyádat!” Az elvi győzködést praktikus hasznok sorolásával folytatja: különböző mesterségek űzésének lehetőségét országszerte, szlovén és magyar gyermekek cseréjét nyelvtanulás céljából, majd esetleg vegyes házasságok létrejöttét, majd felveti a gyermekek elmagyarosításának előnyét is. (KOSSICS 1833: I –XVIII)

Kossics József a Szalay-féle magyar grammatika muravidéki szlovén fordítása elé írt bevezető fejezete azt az általános, kollektív világnézet-, gondolat-, illetve értékrendszert tárja elénk, mely az akkori magyar társadalom nyelvről alkotott nézeteit tükrözi. Mondataiban visszaköszön a nemzeti egy nyelv – egy nemzet gondolata, a nemzeti nyelv fogalma, amely számos európai nyelvben a kollektív tudat részévé vált, sőt a herderi jóslat beteljesülésének veszélye is. A nemzeti nyelv tökéletességének, felsőbbrendűségének hangsúlyozása a XIX. századi nyelvi nacionalizmussal cseng egybe, amely nem elszigetelt magyar jelenség volt, sajátja volt a szlovének is, hiszen Marko Pohlinra is jellemző az a nyelvi patriotizmus, amely majd a 19. század első felében átfordul nyelvi nacionalizmusba.

Így történt ez más nyelvekkel is. A szokatlan és furcsa csak az, hogy ezeket a nézeteket muravidéki szlovén pap hangsúlyozta, akitől Küzmics nyelvi standardizációja után azt várnánk, hogy muravidéki nyelvtant ír és saját nyelve megőrzéséért száll síkra. Nem ezt tette, és Agustich sem ezt tette. A maréknyi népcsekély számú értelmiségivel bírt, főleg papok alkották azt, akik a magyar katolikus egyház és Magyar Királyság szolgálatában álltak és annak elvárásai szerint cselekedtek.

Martina Orožen Kossics magyar nyelvtan-fordítását a szerző ifjúkori naivitásaként értékeli. (OROŽEN 1996: 137) De nézeteit Stanko Vraz is bírálta, aki a magyar nyelv melletti propagandájára szonettel (NOVAK 1958: 16) reagált és élesen elítélte cselekedetét és gondolkodásmódját. Orožen Kossics államnyelv iránti lojalitásában nem lát semmi kivetnivalót, hiszen ebben a korban ez az Ausztriában élő szlovének körében is gyakori volt. Kossicsnak és a muravidéki szlovéneknek más választásuk nem is volt, hiszen a 19. században sem a szlovén centrum, sem a Bécsben tevékenykedő szlovén nyelvészek, de a különböző nyelvi mozgalmak sem számoltak velük. Jernej Kopitar a cseh Dobrov-

skytól értesült Küzmics István Újszövetség-fordításáról. 1808-ban megjelent *Grammatik der slawischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark* című nyelvtanában sem foglalkozik nyelvükkel. Anton Murko volt az első nyelvtanító, aki *Theoretisch-praktische Slowenische Sprachlehre für Deutsche nach den Volkssprecharten der Slowenen in Steyermark, Kärnten, Krain und Ungarns westlichen Distrikten* című nyelvtanában, amely 1832-ben Grazban jelent meg, először említi a magyarországi szlovéneket.

Kossics később több muravidéki szlovén nyelven írott felvilágosító, népművelő művet jelentetett meg, amelyekhez osztrák szlovén kortársak szlovén nyelvű műveit is felhasználta. Ilyen a *Zobriszani Szloven i Szlovenka med Múrov i Rábov*, amelyben Anton Martin Slomšek *Blaže in Nežica v nedeljski šoli* című művéből merített, a *Zgodbe Vogrszkoga kralestva* című történelmi munkáját pedig Anton Kreml *Dogodivšine štajerske zemle* ihlette. Krajna, Karintia, Kelet-Stájerország és a Muravidék szlovén alkotói a nép boldogulásáért, felemelkedéséért tevékenykednek, valamint anyanyelvük védelme érdekében. Abban a korban számos szlovén nyelvtan jelent meg, a Muravidéken Kossics írhatta volna meg a muravidéki irodalmi nyelv nyelvtanát. Hogy miért nem tette? Valószínűleg azért, mert ezt a magyarok nem támogatták, az ausztriai szlovén területeken pedig addigra már betiltották Dajnko nyelvtanát és szeparatizmussal vádolták. Anton Martin Slomšek mindvégig a közös szlovén nyelv megteremtésének híve volt, harcolt egyenjogúságáért és társadalmi elfogadottságáért. „Verli Slovenci! ne pozabite, da ste sini matere Slave; naj vam bo drago materno blago: sveta vera in pa beseda materna. Prava vera bodi vam luč, materni jezik bodi vam ključ do zveličanske narodne omike.” (Hú szlovének! ne feledjétek, hogy Slava anyánk fiai vagytok; legyen kedves nektek az anyai kincs: a szent hit és az anyanyelv. Az igaz hit legyen vezérlőcsillagotok, az anyanyelv legyen nemzeti műveltségetek nagyságának kulcsa.) – írta 1862-ben.

Kossics József műveiben bebizonyította, hogy a muravidéki szlovén nyelv valóban alkalmas a legkülönbélebb szövegfajták megalkotására. A sokoldalú szerző változatos műfajú írásaiban valójában megteremtette a történelmi, a néprajzi és a nyelvészeti terminológiát. (BAJZEK 1994: 185–193)

A nyelvtan-fordítás címoldalán olvassuk: Krátki Návuk Vogrsz-
koga Jezika za Zacsetnike, vödani od Goszpona Szalay Imrea. Na
Vandalszka Vüsztza prenesseni po Kossics Jó'sefi, Gornyo-Szi-
nicnikom Plebánosi, Sztroskom Plemenite 'Seleznoga Vármegy-
éva Obszine vöstampani. V-Grádcí, 1833. Papir ino Natiszkanye
od Leykam Andrása. (A magyar nyelv rövid tana kezdőknek
Szalay Imre úrtól. Muravidéki szlovén nyelvre áttéve Kossics Jó-
zsef felsőszölnöki plébános által, a nemes Vasvármegye költsé-
gén kinyomtatva. Grazban 1833-ban. Leykam András papírjára
és nyomdájában.). Már maga a cím is sokat elárul a nyelv akko-
ri állapotáról, a Kossics korában használt magyar helyesírásról
(DUDÁS 2013: 112), a magyar névhasználatról, a Kossics által
használt népmegnevezésről, magyar és német szóátvételekről
(ULČNIK 2009: 97) és azok honosításáról.

Kossics hosszú, tartalmas, programalkotó bevezetője után
pontosan követi Szalay nyelvtanának szerkezetét, amely két
részből áll A' helyes kimondásról 's írásról és Szónyomozásról.
Nyelvtani terminológiáját a latinra alapozza, de zárójelben meg-
adja a magyar és a muravidéki szlovén terminust is pl. Od No-
mena (Név, Imé), Od Adverbiumov (Határozó, Prirejcsje), de van
amikor első helyen szlovén terminust használ és zárójelben adja
meg a latint és a magyart, pl. jedinszki (singularis, egyes) a szófa-
jok megnevezésére következetesen csak latin terminust használ
(Substantivum, Adjektivum, Verbum, Participium, Adverbium),
a nyelvtani kategóriákat azonban többnyire muravidéki szlovén
nyelven adja meg (Pometávanye 'névszóragozás', Racsun 'szám',
Priszpodabljanje 'fokozás', Vugibanje 'igeragozás', az eseteket
három nyelven nevezi meg (Nominativus (nevező, imenüvaven,
Genitivus (nemző, rodiven), de a továbbiakban következetesen
csak a latin terminust használja. Érdekesek a vegyes megneve-
zések: ládavni ali poszvájajoucsi Pronomen 'birtokos névmás',
djanszki verbum 'cselekvő ige', trpiven verbum 'szenvedő ige',
zapovediven modus 'felszólító mód'.

Az általa megalkotott szakterminológiát a következőképpen
csoportosíthatjuk:

magyar terminus tükörfordítása: *koncsna piknya* 'végpont',
duplinszka piknya 'kettőspont', *šiba* 'vessző', *pitanye znamenye*
'kérdőjel', *goriskričanja znamenje* 'felkiáltójel'

latin terminológia (első helyen hozza a latin nyelvű kifejezést, zárójelben a szlovénosított és a magyar szakszót): *Nomen* (ime, név), *Pronomen* (zaimé, névmás), *Verbum* (rejcs, ige), *Casus* (szpadaj, ejtés), *litera*, *regule*, *silaba*

muravidéki nyelv szellemében megalkotott nyelvészeti terminológia: *imenüven* ,alanyeset', *rodiven* ,birtokos eset', *dajaven* ,részes eset', *tozsi ven* ,tárgyeset', *jedinszki*, *vnozsinszki* *racsun* ,egyes, többes szám', *pometanye* ,névszóragozás', *vugibanye* ,ige-
ragozás', *glasznicke* ,magánhangzók', *veznik* ,kötőszó', *medsztavek* ,indulatszó'.

A nyelv fejlődése szempontjából nemcsak a nyelvészeti terminológia érdemel figyelmet, hanem a fordítás egésze is, hiszen nemcsak nyelvi jelenségek, paradigmák felsorakoztatásáról van szó, hanem a nyelvtan szlovén használóját el kellett igazítania a magyar nyelv minden részletében, szabályokat kellett lefordítania. De ezt is mesterien megoldotta, a mondatokat a muravidéki szlovén nyelv szellemében alkotta meg és fűzte egymásba. Mint minden nyelvtanban, a Szalay-féle magyar nyelvtanban is sok a példa és a példamondat. Kossics ezeket a fordítás korlátozott terjedelme miatt nem fordította le. Ezt lábjegyzetben közölte és felhívta a magyar nyelv oktatóját, hogy a tanítás során ezt tegye meg. (KOSSICS 1833: 13) A nyelvtan szövegében megtalálhatók a nyelvjárásban használt magyar (féle, forma, példa, haszek 'haszon', sztolmacsi 'elmagyaráz', pohaszniti 'felhasznál', prikapseni 'hozzákapcsolt', pajdásje 'barátok', ország, várás), néhány német (merkati 'megjegyez', czona 'gúnynév', nenüztamo 'nem használjuk') és a nyelvjárásban nem ismert kaj-horvát (zamucsati 'elhallgatni', mucsanje 'hallgatás', pokedob ,kre szebe 'maga mellett') jövevényszavak és a Kossics által megalkotott új szavak (ladavec 'birtokló', okolsztojnoszt 'körülmény'), a nyelvjárásban nem ismert igenevek (postüvajoucse rejcsi 'tiszteletet kifejező szavak', znamenüvajoucsi 'jelentő', naszledüvajoucsa 'következő', naprejpridoucsa litera 'előforduló betű', naszledüvajoucsa znaménya 'a következő jelek'). A nyelvtan fordítója a nyelvtanhoz magyar-muravidéki szlovén szöszedetet (TRSTENJAK 2006: 166), (ULČNIK 2009: 97) készített, amely a muravidéki szlovén szótárírás kezdetét is jelentette. Szótára azonban csak az alapve-

tő szókincset tartalmazza és nem veszi számba a nyelvtani terminológiát.

Kossics a muravidéki szlovén nyelv igazi mestere volt, eredetinek és ötletesnek tekinthető a nyelvészeti szakterminológiája is, amelyet részben Agusztich Imre (ULČNIK 2009) és Kardos János (JESENŠEK 2010: 172) is átvett. Utóbbi a nyelvészeti terminológiában saját megoldásokat keresett, amelyek között sok a magyar tükörfordítás. A muravidéki szakterminológia fejlődése hasonló utat járt be, mint a muravidéki irodalmi nyelv fejlődése. Szakszövegek korán keletkeztek az élet legkülönbözőbb területein, számos szövegről elmondható, hogy még a nyelv standardizációja előtt jött létre. Nyelvjárások felett álló nyelvről beszélhetünk ebben az esetben is, hiszen tartalmuk, szó- és mondat szerkezetük meghaladta a helyi nyelvjárásokat. Az elemzett nyelvtan is jól tükrözi a muravidéki szlovén nyelvészeti terminológia születését, fejlődését, a csúcspontját pedig Pável Ágoston Vend nyelvtanában (BAJZEK 2013: 390) érte el, amely azonban kéziratban maradt, így ma már csak kutatás tárgya lehet.

Bibliográfia

- BAJZEK LUKAČ, Marija 1994: Krátky Návuk vogrszkoga jezika. In *Košič in njegov čas*. Košičev sklad. Budimpešta 187–193.
- –, 2013: Od rokopisa do prevoda in objave Pavlove slovnice. *Prekmurska slovenska slovnica Vend nyelvtan*. Zora 100. Maribor
- DUDÁS Előd 2013: Magyar hatás a muravidéki szlovén helyesírásban. *Magyar Nyelvőr* 137
- JESENŠEK, Marko 2010: *Prekmuriana*. Budapest: Balassi Kiadó.
- KOSSICS JÓZSEF 1833: *Kratki Návuk vogrszkoga jezika*. Graz.
- NOVAK, Vilko 1958: Jožef Košič prekmurski pisatelj. *Razprave III, SAZU*. Ljubljana, 16–25.
- NYOMÁRKAY István, 1999: Szalay Imre magyar nyelvtanának vend fordítása. *Magyar Nyelvőr*. 123

- OROŽEN, Martina 1996: *Poglavja iz zgodovine slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- RAIČ, Božidar 1868: Črtice o Prekmurcih in o njihovem govoru. *Narodni kalendar in Letopis Matice Slovenske za leto 1868*.
- TRSTENJAK, Anton 2006: *Slovenci na Ogrskem. Narodopisna in književna črtica*. Maribor: Pokrajinski arhiv Maribor.
- ULČNIK, Natalija 2009: *Začetki prekmurskega časopisja*. Maribor: Zora.